

درسنامه و نکات مهم مطالعات اجتماعی، هشتم

اروپا و آفریقا (فصل ۱۱)

ویژگی‌های طبیعی و انسانی آفریقا (درس ۲۲)

دیس: صفوی

فارس، بهرم

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

ویژگی های قاره آفریقا

- **دومین** قاره از نظر **وسعت**
- **دومین** قاره از نظر **جمعیت**
- **خط استوا** از وسط این قاره عبور می کند.
- قاره ای که در دو نیکره شمالی و جنوبی قرار دارد.
- **دریای مدیترانه** در شمال آفریقا واقع شده است.
- در غرب این قاره **اقیانوس اطلس** قرار دارد.
- در شرق این قاره **اقیانوس هند** واقع شده است.
- به وسیله **تنگه جبل الطارق** از اروپا جدا می شود.
- این قاره به وسیله **کانال سوئز** از آسیا جدا می شود.
- **طویل ترین رود جهان رود نیل** در این قاره جریان دارد.
- **صحرای بزرگ آفریقا وسیع ترین بیابان جهان** در قاره آفریقا است.
- جمعیت این قاره نسبت به وسعت کم ولی رشد جمعیت زیاد (زاد و ولد)

قاره آفریقا بین اقیانوس اطلس (غرب آفریقا) و اقیانوس هند (شرق قاره) قرار

دارد. دریای مدیترانه در شمال این قاره واقع شده است.

این قاره از سواحل دریای مدیترانه تا دماغه امید نیک امتداد یافته است.

آفریقا به وسیله تنگه جبل الطارق از اروپا و به وسیله کانال سوئز از آسیا جدا می شود

ناهمواری های افریقا

دریاچه های شرق افریقا:
ویکتوریا ، تانگانیا، نیاسا

رشته کوه اطلس در شمال غربی تنها چین
خوردگی مهم افریقا است.

افریقا فلاتی وسیع و کم ارتفاع است.
کوه های بلند در آن زیاد دیده نمی
شود.

قاره اروپا دارای بریدگی های زیادی در
ساحل است ولی افریقا بر خلاف اروپا کناره
های صاف و بدون بریدگی (خلیج) دارد .
به همین علت قاره افریقا برای پهلو گرفتن
کشتی ها و ساختن بنادر چندان مناسب
نیست.

دریاچه های زیادی نیز در شرق افریقا قرار
دارد .

اغلب این دریاچه در اثر فرو نشستن زمین
یا شکستگی های بزرگ در پوسته زمین
(گسل) به وجود آمده است.

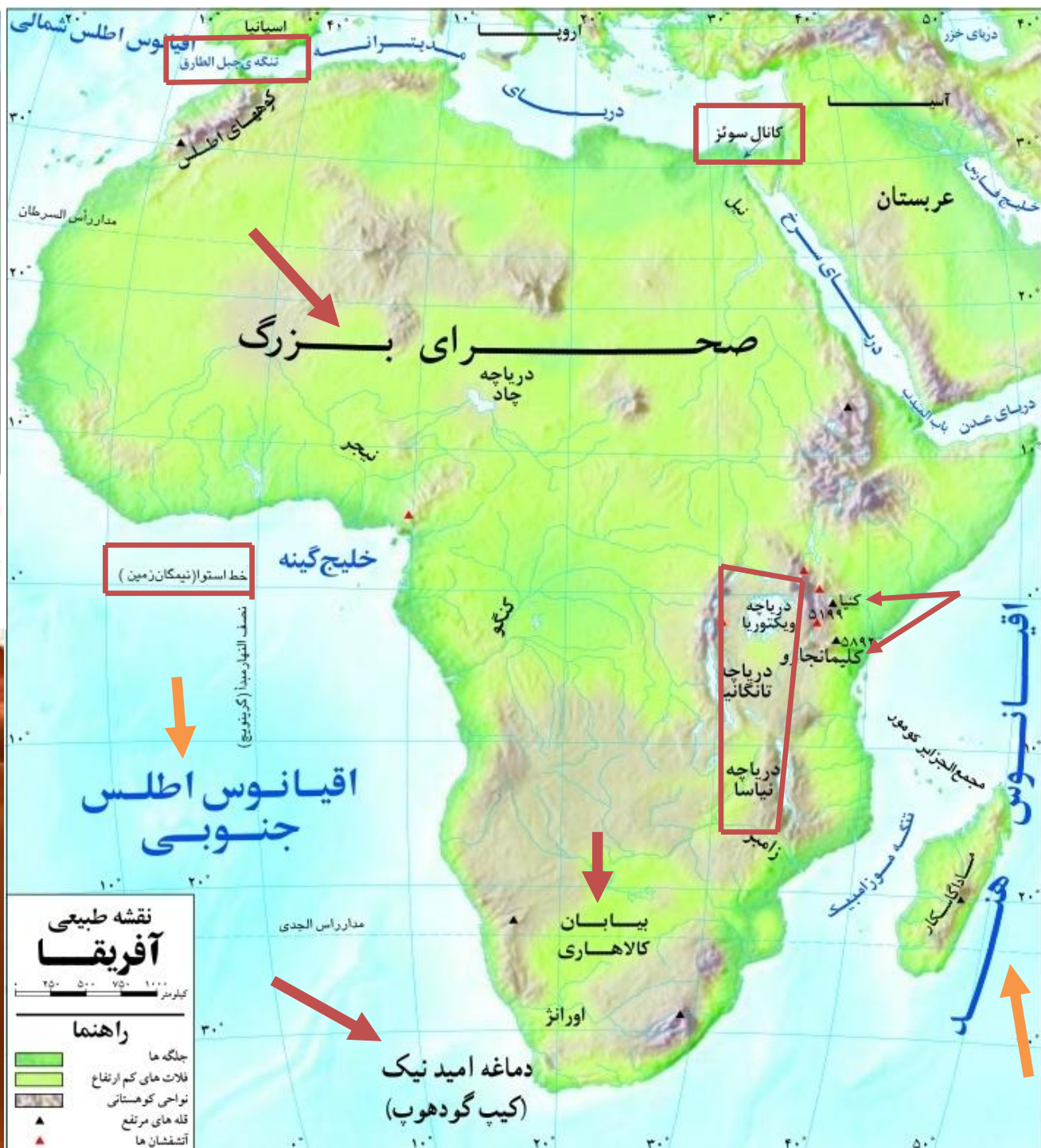
این شکستگی ها موجب شده تا
آبشارهایی در مسیر روده ، پدید بیاید.

دو قله مرتفع در شرق افریقا کنیا
(۵۲۰۰متر)

کلیمانجارو (۵۹۰۰متر)

○ آبشار ویکتوریا در اثر فرو ریختن آبهای رود زامبیز در محل یک گسل (شکستگی)، پدید آمده است.

آب و هوا

به طور کلی این قاره دارای آب و هوای گرم است.

چرا در بیشتر نقاط آفریقا زمستان دیده نمی شود؟

زیرا مدار استوا از وسط این قاره عبور می کند و خورشید در طول سال در مناطق استوایی و اطراف آن

تا مدار راس السرطان و راس الجدی تقریباً عمود می تابد.

از نظر بارش این قاره را به دو قسمت مرطوب و خشک ، تقسیم می کنند.

○ تصویری ماهواره‌ای صحرای بزرگ آفریقا
○ آفریقای خشک، صحرا (Sahara)ی بزرگ با تپه‌های ماسه‌ای عظیم

در آفریقای سبز، رشد درختان به حدی است که گاهی ارتفاع آنها تا ۵۰ متر می‌رسد. برگ‌های این درختان در خزان و زمستان نمی‌ریزد. هر روز باران می‌بارد. گاهی شاخه‌نوعی از درختان به زمین می‌رسد، ریشه می‌گیرد و به درخت تازه‌ای تبدیل می‌شود. بوته‌زارهای زیر درختان، رفتن به جنگل‌ها را مشکل می‌کند. انواع حشرات، نیش نوعی مگس به نام تِسِه‌تِسِه که موجب بیماری خواب می‌شود، پشه‌ها و میمون‌های بزرگ‌جثه و مارها و عنکبوت‌های بزرگ در این جنگل‌ها زندگی می‌کنند.

صحرا (Sahara) نام بزرگ‌ترین بیابان جهان است که بخش وسیعی از شمال قاره آفریقا را دربر می‌گیرد. وسعت آن ۸/۵ میلیون کیلومتر مربع (تقریباً ۵ برابر وسعت ایران) است. دما در بیابان صحرا در هنگام روز در سایه به ۵۷ درجه سانتی‌گراد می‌رسد و هنگام شب به زیر صفر کاهش می‌یابد. بلندترین تپه‌های ماسه‌ای جهان که گاه ارتفاع آنها تا ۴۳۰ متر می‌رسد، در این بیابان دیده می‌شود.

افریقای خشک

هر چه از منطقه استوایی به سمت شمال و جنوب افریقا پیش برویم ، از میزان باران و رطوبت کم شده و کم کم به آب و هوای گرم و خشک تبدیل می شود.
به این ترتیب در شمال افریقا ، صحرای بزرگ و در جنوب بیابان کالاهاری دیده می شود.

آب و هوای مدیترانه ای

بخش کوچکی از شمال آفریقا که در مجاورت دریای مدیترانه قرار گرفته است
آب و هوای مدیترانه ای دارد. (زمستان معتدل و مرطوب و تابستان گرم و خشک)

رودهای آفریقا

رودهای نیل، کنگو، نیجر، اورانژ و زامبزی از رودهای مهم

و پر آب آفریقا است.

رودهای پر آب آفریقا در مسیر و مصب خود جلگه ها و دلتاهای

پهنآوری را به وجود آورده اند.

برخی رودها در جاهایی به شکستگی های بزرگی برخورد

می کنند که برای کشتیرانی مناسب نیستند.

رود نیل طویل ترین رود جهان است. (۶۶۹۵ کیلومتر)

رود نیل از شهر قاهره پایتخت مصر عبور می کند.

فعالیت

- ۱- کاربرگ شماره (۱۶) نقشه خوانی آفریقا را در کلاس انجام دهید.
- ۲- جدولی ترسیم کنید. سپس به طور گروهی و با همفکری یکدیگر ویژگی های طبیعی آفریقا و اروپا را مقایسه کنید (وسعت، ناهمواری، آب و هوا، رودها و سواحل).
- ۳- گفت و گو کنید:
 - آیا ویژگی های طبیعی یک ناحیه مثل آب و هوا، رودها، بریدگی سواحل، پستی و بلندی ها و پوشش گیاهی بر فعالیت های انسان و زندگی او تأثیر دارد؟ چگونه؟
 - به نظر شما ویژگی های طبیعی قاره اروپا برای فعالیت های انسانی مناسب تر است یا آفریقا؟ چرا؟ در کدام محیط انسان ها بیشتر باید تلاش کنند؟
 - آیا انسان ها می توانند با مشکلات محیط طبیعی مقابله کنند و شرایط محیط را تحت کنترل (واپایش) خود در بیاورند؟ مثال بزنید.

- ۱- روی نقشه، نام مکان‌های مورد نظر را بنویسید.
 - نام اقیانوس‌ها و دریاهای اطراف قاره آفریقا
 - نام اقیانوس اطلس و هند - دریای مدیترانه و دریای سرخ
 - نام رشته‌کوهی که در شمال غربی آفریقا قرار دارد. رشته کوه اطلس
 - نام دو قله بلند آفریقا
 - کنیا و کلیما تجارو
 - نام بزرگ‌ترین دریاچه آفریقا
 - ویکتوریا
 - نام رودهای مهم آفریقا
 - نام صحرای بزرگ آفریقا و بیابان کالاهاری
 - نام خلیجی در غرب آفریقا
 - خلیج گینه
- ۲- نقشه را به دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

- **آب و هوا**: هر چه آب و هوا معتدل تر و مناسب تر باشد نسبت به آب و هوای گرم و خشک و گرم برای زندگی انسان و کشاورزی مناسب تر است.

رودها: در مناطقی که رودهای پر آب وجود داشته باشد انسان راحت تر می تواند زندگی کند و از منابع آب بهره بیشتری برده و در موارد مختلف از آن استفاده نماید.

بریدگی سواحل: در مناطقی که سواحل بریدگی دارند موقعیت بندرگاهی ایجاد شده در نتیجه برای پهلو گرفتن کشتی ها و تجارت مناسب تر است.

پستی و بلندی: زمین های هموار و پست برای زندگی انسان مناسب تر است انسان راحت تر و اسان تر و با هزینه کمتری می تواند مبادرت به شهرسازی و جاده سازی و کند.

پوشش گیاهی: پوشش گیاهی مناسب از نظر اقتصادی، هوای مناسب، بهره مندی انسان از گیاهان برای مصارف مختلف و برای زندگی انسان مناسب تر است.

- **ویژگی های طبیعی قاره اروپا**، چون قاره ای است بدون بیابان با آب و هوایی معتدل و مناسب - جلگه های پهناور برای کشاورزی و رودهایی که به خوبی می توان در آن ها کشتیرانی کرد و سواحلی که موقعیت بندرگاهی داشته و با بریدگی هایی که دارد برای پهلو گرفتن کشتی ها مناسب است.

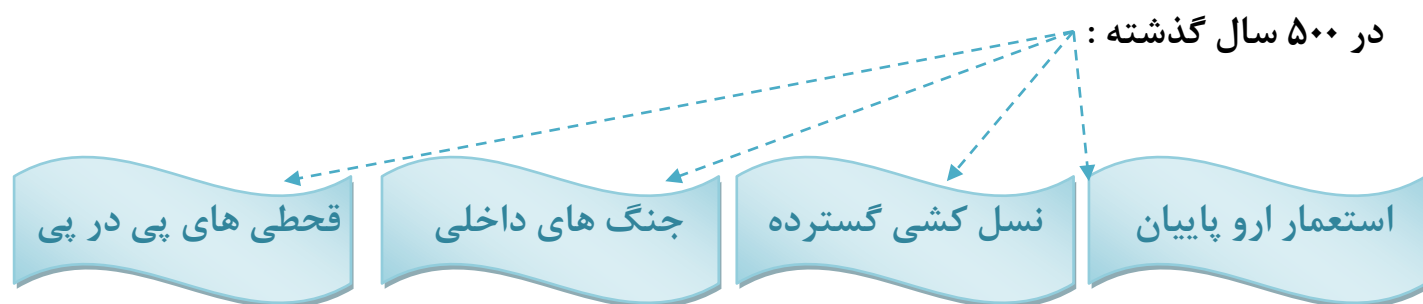
در قاره افریقا انسان باید تلاش بیشتری کند.

- بله انسان با هر شرایطی می تواند سازگار شود و با تفکر و با تغییراتی در محیطی که در آن زندگی می کند شرایط محیطی را تحت کنترل خود درآورد و به خوبی از شرایط محیطی بهره مند گردد.

جمعیت

افریقا از نظر وسعت دومین قاره جهان است و هم چنین از نظر جمعیت نیز دومین قاره از بین قاره هاست با توجه به وسعت قاره افریقا و جمعیت آن به این نکته پی می بریم که جمعیت افریقا نسبت به وسعت آن کم است.

بخش های وسیعی از بیابان بزرگ افریقا و جنگل های انبوه استوایی، خالی از جمعیت است (شرایط سخت طبیعی دلیل این امر است)

جمعیت زیادی از افریقا را کم کرده است.

نژاد

بیشتر مردم افریقا از نژاد سیاه پوست هستند.

تعداد کمی سفید پوست نیز در :

+ شمال صحرای بزرگ افریقا در مجاورت دریای مدیترانه

+ و بخش کوچکی از جنوب قاره افریقا

زندگی می کنند.

زبان

ساکنان کشورهای شمال صحرای بزرگ افریقا به زبان عربی صحبت می کنند، مانند:

مصر - الجزایر - مراکش - مصر - لیبی - تونس و ...

مردم سایر کشورهای افریقا به زبان محلی یا به زبان کشورهای قبلا تحت نفوذ و استعمار آنها بوده اند صحبت می کنند. (مانند فرانسوی و انگلیسی)

برده داری در افریقا

وقتی اروپاییان استعمارگر، قاره آمریکا را کشف و تصرف کردند، افریقاییان را رانده و به صورت برده، برای کار کردن در مزارع و معادن به آنجا بردند. بین سال های ۱۵۰۰ تا ۱۸۰۰ میلادی که میلیون ها سیاه پوست با کشتی به آمریکا برده می شد، وضع فجیع ننگه داری برده ها در مسیر انتقال، سبب شد تا چند میلیون از آنها در طول مسیر جان خود را از دست بدهند.

این برده ها در آمریکا به صاحبان کشتزارها و معادن، فروخته می شدند. بردگان زندگی بسیار سختی داشتند و همواره توسط اربابان به شدت تنبیه می شدند. چند قرن استعمار افریقا چنان تأثیر عمیقی بر این قاره گذاشت که امکان رشد و پیشرفت را از آنها گرفت.

دین

بیشتر مردم شمال افریقا مسلمان هستند.

مانند : مصر - لیبی - الجزایر
چاد - نیجر - مالی - مراکش

مسجد بزرگ مالی

مردم سایر مناطق افریقا اغلب به دین مسیح

یا مذاهب ابتدایی اعتقاد دارند.

کشورهایی مسلمان به رنگ سبز

در نقشه مشخص شده اند.

○ مسجد حسن ثانی در شهر کازا بلاتکا و کشور مراکش. مناره
این مسجد با ۲۱ متر ارتفاع، بلندترین مناره مسجد دنیاست؛
این مسجد در ساحل دریا و بخشی از آن روی آب قرار دارد.

اقتصاد افریقا

قاره افریقا از نظر منابع طبیعی، ثروتمند است.

معادن این قاره عبارتند از: نفت، طلا، الماس، مس، جنگل های عظیم

با این حال قاره افریقا در مقایسه با سایر قاره ها به دلایلی از پیشرفت و توسعه باز مانده است.

به طور کلی عوامل توسعه نیافتگی قاره افریقا را می توان به دو گروه تقسیم کرد:

۱- عوامل خارجی

۲- عوامل داخلی

از مهم ترین علل عدم پیشرفت قاره افریقا،
استعمار کشورهای اروپایی و
وغارت منابع آنها بوده است.

۱- عوامل داخلی

امروزه نیز دخالت کشورهای قدرتمند در ایجاد
جنگ ها و بحران ها در این قاره ادامه دارد.

۲ عوامل داخلی

از علل عدم پیشرفت قاره آفریقا

کشورهای قاره آفریقا بیشتر صادرکننده :

- محصولات معدنی و کشاورزی هستند.
- و مواد اولیه برای کارخانه های کشورهای صنعتی تولید می کنند.
- لذا صنعت در این قاره چندان رشد نکرده است.

استخراج کائوچو

در قاره افریقا ، بیشتر محصولات کشاورزی گرمسیری و استوایی

مانند : قهوه کاکائو و کائوچو تولید می شود.

در اطراف دره رود نیل پنبه کشت می شود.

جاذبه های گردشگری

✚ سواحل شمال افریقا در کنار دریای مدیترانه

✚ پارک های ملی (وحش)

✚ آثار باستانی کشورهای قدیمی مثل اهرام مصر

○ . اهرام، مصر، و مجسمه ابوالهول

○ خیابانی در حراره، زیمبابوه

○ کازابلانکا، مراکش

○ فروشگاه زیتون در کازابلانکا، مراکش

فعالیت

۴- الف) حدس بزنید تصویر (۱) کدام یک از جاذبه‌های گردشگری افریقا را نشان می‌دهد؟ ب) چرا زیتون از محصولات مهم کشور مراکش است؟

۵- پرس‌وجو کنید : از کاکائو چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

۶- پرس‌وجو کنید : کائوچو چیست و از آن چه استفاده‌هایی می‌شود؟

۷- جدولی رسم کنید و با همفکری یکدیگر پس از خواندن متن این درس، افریقا و اروپا را در موارد زیر مقایسه کنید.
(وسعت، جمعیت، رشد جمعیت، محصولات کشاورزی، صنعت، منابع طبیعی و زیرزمینی)

اروپا	افریقا	
منابع و مواد معدنی آن کمتر از افریقا است.	از نظر منابع طبیعی و مواد معدنی، غنی است.	● منابع طبیعی

۵- برای تهیه نوشیدنی - استفاده در انواع شیرینی ها و کیک ها - تهیه شکلات و ...

۶- شیرابه بیش از ۴۰۰ نوع گیاه به دست می‌آید ، گرچه بخش عمده کائوچو جهان از درختی برزیلی با ارتفاع بیش از ۳۵ متر به نام هوآ به دست می‌آید.

- از کائوچو در صنعت استفاده می‌شود. در صنعت هواپیماسازی - تجهیزات بیمارستانی - تولید اسباب بازی و لوازم خانگی و

اروپا	افریقا	
منابع و مواد اولیه آن کمتر است.	از نظر منابع طبیعی و مواد معدنی، غنی است.	منابع طبیعی
از نظر وسعت یکی از کم وسعت ترین قاره های جهان است.	از نظر وسعت دومین قاره جهان و وسیع است.	وسعت
جمعیت متراکم و زیادی دارد و جمعیت نسبت به وسعت آن زیاد است. زاد و ولد و رشد جمعیت کم است	دومین قاره از نظر جمعیت است ولی جمعیت آن نسبت به وسعت کم است. زاد و ولد در افریقا زیاد است.	جمعیت و رشد جمعیت
اغلب سفید پوست	اغلب سیاه پوست	نژاد
تولید کننده و از نظر صنعت بسیار پیشرفته است و مصرف کننده مواد اولیه دیگر کشورها برای تولید کالا است.	بیشتر تولید کننده مواد اولیه برای صنعت است	تولیدات

مسئولیت زندگی‌تان را بر عهده بگیرید:

این را بدانید... فقط شما هستید که می‌توانید خودتان را به جایی که می‌خواهید برسانید، نه هیچ کس دیگری!"